

JOSEP M. ALBAIGÈS I OLIVART, ONOMASTA VOCACIONAL

Pere BALAÑÀ i ABADIA

Qui no coneix l'amic Albaigès, de Juneda? I, sobretot, dins la nostra "Societat d'Onomàstica"? A part la petita pantalla i la ràdio, que ens han ofert sovint la seva imatge, el seu idiolecte oriental i el seu tarannà tranquil, sempre parlant de qüestions de noms, és a dir, d'onomàstica o de paraules -lexicologia-, no és aquest el primer -ni serà l'últim- article que hom li dedica.¹ I ell, que sempre recomana guardar-se un "no" per resposta davant d'algunes proposicions que llasten els camins propis, em sembla que mai l'ha fet servir en aquestes ocasions! L'explicació ben planera rau en la passió efectiva que posa en el que de debò el motiva. Per això he triat un títol que inclou un neologisme -al meu entendre un xic lloable- format d'acord amb les normes més naturals de la nostra llengua (entusiasme > entusiasta; gimnàstica > gimnasta; etc.). I per què no, també, antroponomasta i toponomasta...?

Com a amic de fa anys, com a company de la Junta Directiva de la Societat durant alguns i, específicament, en nom de tots els socis, com a agraïment per la feina callada i tenaç que hi ha dut a terme en qualitat de tresorer i d'autor de col·laboracions sovintejadades a la nostra revista, si ningú s'ho ha de prendre malament, diria allò de: "*Calia fer-ho, i era de justícia!*".

Per tant, ara no parla un periodista ni hem de vendre aquí cap producte. Un junedenc nat el 8 d'octubre de 1940, enginyer de camins, canals i ports (1965), economista (1976), professor i divulgador alhora, ha fet més pel nostre camp de recerca que els propis llicenciats en filologia, sigui catalana o castellana. Ho vaig notar ja el dia que l'amic Josep Maria Armengou i Marsans, l'any 1983, em va convidar a una xerrada-col·loqui que en Josep Maria Albaigès feia al Cercle Eqüestre de Barcelona. Tota la flegma que pel seu signe de la balança li pertoca -si és que hom hi creu- se'n va anar en orris tan aviat s'inicià l'acte. Se li notava que ja havia conegut l'estimat -i arrauxat- Dr. Enric Moreu-Rey, capaç d'embadalir-te amb la seva conversa. Des de llavors, amb en Josep Maria, tenim el que avui dia hem de dir en anglès un "*feeling*", basat en tres fonaments: l'origen del seu cognom -i de retruc del topònim de les Garrigues del qual prové-; l'etimologia del seu poble nadiu, Juneda, que possiblement ens ha fet trencar la closca a ambdós fa quasi vint anys,² i l'afany per difondre arreu aquesta ciència tan poc científica, si em permeteu, que és l'Onomàstica. Però, en canvi, en Josep Maria és un científic i tècnic per natura. Així podem entendre l'adjectiu "vocacional" del títol.

En aquest sentit, una anècdota viscuda personalment us donarà idea de la tranquil·litat amb què Josep Maria Albaigès encara les petites contrarietats. Aprofitant els seus profunds coneixements científics i la informació que el Departament de Filologia Semítica de la Universitat de Barcelona estava especialitzada en el que hom ha anomenat "Escola d'Història de les Ciències", encetada pel Dr. Josep Maria Millàs i Vallicrosa,³ havia redactat i il·lustrat amb tota mena de detalls dos breus estudis sobre els rellotges d'aigua o clepsidres i sobre la mesura del temps segons l'alçada del sol damunt els esglaons que hi ha en una petita construcció al pati de les mesquites. Els vaig lliurar al Dr. Julio Samsó Moya amb la intenció que hi fes una ullada per si valia la pena d'esmenar-los i/o publicar-los. Això s'esdevenia cap a l'any 1985. Mai més no n'hem sabut res! Ni un mot de resposta... És clar que el nivell al qual treballava llavors en Josep Maria depassava les capacitats de professors i professores universitaris que, amb alguna

excepció, com ara la d'Eduard Millàs i Vendrell, eren força limitades. Mai no sabrem si aquells treballs van ser utilitzats d'alguna o altra manera. Però alguna cosa em diu que no arribaren debades al seu destí! Curiosament pocs anys després va veure la llum un article que estava en la línia dels que he esmentat.⁴

De situacions com aquesta, n'hem viscudes diverses. Recordo les seves atencions amb motiu d'una conferència que vaig pronunciar a Juneda fa quasi vint anys. En companyia de gent del poble amant del seu passat (no és un dels objectius de l'onomàstica deixar constància d'aquest passat?), vam fer un recorregut pel terme municipal i ens arribàrem fins al lloc de Margalef (< *marj Halàf*, "el prat de Halàf"). Em sentia situat al bell mig del que ha mogut sempre les meves investigacions. Quan, durant la xerrada, vaig demostrar als assistents l'indubtable origen àrab del cognom Barrufet, tan freqüent entre els habitants de Juneda, en Josep Maria en va prendre bona nota i encara ho recorda avui dia.⁵

Si Manuel de Pedrolo, en el camp de la narrativa, sempre tenia un munt d'originals al calaix, a més a més de la seva notable producció literària editada, a Josep Maria Albaigès li passa una cosa semblant. No es queda en el present; s'avança al futur, prediu temes de recerca, els enllesteix i deixa que el temps els maduri, com la fruita, perquè és conscient que algun dia poden ser útils per a un determinat sector de la població.

Per aquesta raó, en una biobibliografia "acadèmica", a continuació hauria de venir un llistat immens d'obres publicades, en premsa o en curs de redacció. Ara bé, a nosaltres ens plau de destacar la contribució de l'amic a l'àmbit de l'onomàstica i, per tant, esmentaré únicament els seus llibres i articles essencials. Alguns ho han estat fins a tal punt, que alguna editorial "llestata" els ha copiats o traduïts senzillament sense ni demanar l'autorització corresponent. Deu ser la continuació de la picaresca "espanyola" del Segle d'Or...

- Del *Diccionari de noms de persona*, Barcelona, Edicions 62, 1980, se n'han fet onze edicions. Us faríeu creus de quantes parelles l'han consultat a fi de buscar un nom per als seus fills i del gran nombre de catalans que hi ha buscat la data de la seva onomàstica.

- *El libro de los nombres*, Barcelona, Círculo de Lectores, 1983, ja va per la sisena edició.

- Una versió que podríem considerar la "castellana" del primer llibre citat, *Diccionario de nombres de persona*, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 1984, ha estat reeditat 4 vegades. (Aquesta constatació hauria de fer contents els qui creuen de bona fe en la "normalització" del català!)

- *El gran libro de los nombres*, Barcelona, Círculo de Lectores, 1990, va assolir dotze edicions i, des que va ser publicat per l'editorial Planeta, l'any 1996, en porta "només" trenta-quatre.

- *Els carrers de Juneda*, Juneda, Associació Cultural Fonoll, 1991, és un estudi abreujat que demostra la permanent vinculació d'Albaigès amb el seu terròs i, ensems, com l'univers és fet de partícules subatòmiques i de galàxies immenses.

- *Noms i renoms de l'antroponímia junedenca*, Juneda, Col·lecció "Juneda i la Cassola", 1992, segueix la línia del títol anterior.

- Potser ajudant-hi la progressiva consciència de la igualtat de les persones, amb independència del seu sexe, el *Diccionari de noms de noi* i el *Diccionari de noms de noia*, Barcelona, 1995, amb quatre edicions cadascun, han millorat el primer llibre d'en Josep Maria.

- De la *Enciclopedia de los nombres propios*, Barcelona, Planeta, 1995, en tenim tres edicions.

- Una obra realment voluminosa i valuosa és l'*Enciclopedia de los topónimos españoles*, Barcelona, Planeta, 1998, en la qual, modestament, vaig poder fer, d'acord amb l'autor, algunes indicacions sobre diferents etimologies aràbigues.⁶

- *El gran libro de los apellidos*, Barcelona, Círculo de Lectores, Barcelona, 1999, té el mèrit d'haver acostat al gran públic un tema que sempre et parla dels teus orígens a un nivell que no t'obliga a cercar en les obres clàssiques de genealogia.

- I, per acabar el capítol de llibres, després de fer-ne una tria, és clar, he de citar *El nuevo libro de los nombres*, Barcelona, Círculo de Lectores, 2001.

Col·laborador habitual del nostre butlletí, com deia el mestre Moreu-Rey, almenys llegiu-los! Hi trobareu articles d'en Josep Maria que tenen el mèrit de la seva formació científica, tècnica i informàtica. A mí m'agradaren molt els dos que dedicà a *Estadísticas sobre las frecuencias dels cognoms catalans* (núms. 75 i 78, respectivament), i la nota divertida *Un nom sense persona: Elena Francis* (nº 64, pàg. 14). Tornem als orígens, però. L'impacte de Moreu-Rey i la seva malaurada desaparició van motivar Albaigès per escriure un dels treballs més seriosos que conjuminen la ciència i les lletres: *Sobre el grau de diversitat onomàstica d'una comunitat*, dins la *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*, editada a cura d'Albert Manent i Joan Veny per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Tot llegint-lo, comprenc perfectament el que tantes vegades m'ha assegurat l'autor: ni la ciència pura ni les seves aplicacions tecnològiques no tenen prou sentit si no van acompanyades per la curiositat inherent a un humanista en potència.

Acabo ja. De totes les atencions que devem a l'amic Josep Maria Albaigès, no haig de deixar de citar les seves innovadores i sorprenents felicitacions nadalenques. Fins i tot, si fos possible, demanaria que algun dia les poguéssim veure recollides i divulgades en un aplec a l'abast de tothom. Precisament perquè no tothom té la finor i la sensibilitat de dedicar a aquesta salutació periòdica el temps i l'enginy que a ell li han semblat tan naturals. Gràcies, doncs, Josep Maria!

Notes

- (1) Citem-ne només dos a tall d'exemple: el que li dedicà Joaquim Coll, *Josep Maria Albaigès, de Juneda*, "Avui" (Barcelona), dijous 30 de març del 2000, a la secció "Erudits d'aquí"; i el de José Martí Gómez, *Josep Albaigès y la anonetología*, en un espai titulat "Paisajes con figuras" amb motiu de la celebració del "Dia Universal de la Simetria", el passat 20 de febrer de 2002.
- (2) La veda, l'aixecà el mateix Josep Maria Albaigès, amb el llibret *L'evolució urbana de Juneda*, Juneda, Casa de Cultura, 1978, 20 pp., amb 1 fotografia i 3 plànols, en què es preguntava per l'etimologia del nom del poble. Després de l'article que li dedicà l'*Onomasticon Cataloniae*, que podem admetre com a plausible, si creguéssim fermament en els topònims viatgers que tant defensava Moreu-Rey, sols assenyalaré que, amb els mateixos arguments emprats per Joan Coromines en d'altres entrades del diccionari, acabem de descobrir la localitat de *Junàin* a 86 km al sud-est de Damasc (Síria) i a 130 al nord-est d'Ammân (Jordània), terres que forniren una gran part dels ocupants àrabs de les nostres contrades a partir de l'any 740.
- (3) Vegeu Joan Vernet i Ginés, *Josep M. Millàs i Vallicrosa i la seva escola*, dins Juan Vernet, *De `Abd al-Rahman I a Isabell II. Recopilación de estudios dispersos sobre Historia de la Ciencia y de la Cultura Española ofrecida al autor por sus discípulos con ocasión de su LXV aniversario*, Barcelona, Instituto "Millàs Vallicrosa" de Historia de la Ciencia Árabe (Universidad de Barcelona)-Promociones y Publicaciones Universitarias, S.A., 1989, pp. 535-545.
- (4) Es tracta d'una nota breu d'Eduard Farré i Olivé, *El reltotge de sol del manuscrit 225 de Ripoll*, "La Busca de Paper. Butlletí de la Societat Catalana de Gnomònica" (Barcelona), 2 (primavera de 1989), pp. 2-3.
- (5) En va redactar un apunt breu amb aquest títol, *Barrufet*, per al nº 64, pàg. 59, de la nostra revista. Per amistat i en record de la visita a Juneda, a la vegada vegeu la meua explicació a *Els "barrufets" i la seva ascendència* (nº 66, pp. 19-20)
- (6) En una conversa recent, vaig comunicar a l'autor que era curiosa l'absència del topònim "Vilella" a l'obra. I és que, a primera vista, sembla un diminutiu "normal" del català "vila". Però no existeix tal relació de filiació, com acabo d'explicar a l'article *Els orígens andalusins de la Vilella Baixa*, "La Vilella Baixa" (la Vilella Baixa), nº 10 (Nadal 2002).